

Socialmedicinsk tidskrift

Sjuttioåttonde årgången nr 3 2001

Redaktion

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig
utgivare

Ann Appelgren, redaktionssekreterare

Socialmedicinsk tidskrifts styrelse

Peter Allebeck, prof i socialmedicin, Göteborg

Kristina Alexandersson, univ.lektor, Linköping

Lars Olov Bygren, prof i socialmedicin, Umeå

Kerstin Ekberg, prof vid RAR, Linköping

Jan Ekholm, prof i medicinsk rehab, Stockholm

Sven-Olof Isacson, prof i socialmedicin, Malmö

Leif Svanström, prof i socialmedicin, KI, Sthlm

Ojämlighet i hälsa

- mekanismer och möjlighet till intervention

Samtidigt som det allmänna hälsoläget i Sverige liksom i övriga västländer förbättrats pekar ett flertal undersökningar på kvarstående och i vissa fall ökande skillnader i hälsa mellan olika sociala grupper i befolkningen, exempelvis med avseende på socioekonomisk ställning, kön och etnicitet.

Socioekonomiska skillnader i dödlighet finns exempelvis rapporterade för såväl spädbarn, barn, vuxna som för de äldre. Lågutbildade rapporterar vidare fler symtom och sjukdomar och ett sämre allmänt hälsotillstånd. Sjukfrånvaro och förtidspensionering är vanligare bland arbetare än bland tjänstemän.

Det finns även kända skillnader i ohälsa och dödlighet mellan könen. Män har högre dödlighet i alla åldrar medan kvinnor oftare rapporterar nedsatt hälsa, sjukdomar och nedsatt livskvalitet i vissa kroniska sjukdomar. Kvinnor i alla åldrar använder också fler läkemedel än män.

Den etniska bakgrunden har visat sig vara en annan viktig so-

cial faktor i studier av skillnader i hälsan. Olika invandrargrupper rapporterar i högre utsträckning sämre upplevd hälsa och långvarig sjukdom än övriga svenskar. Flera invandrargrupper har vidare högre yrkesspecifika sjuktal och högre andel förtidspensionerade.

Det finns dock bristfälliga kunskaper om hur skillnaderna i hälsa uppstår. Vilka är mekanismerna som förklarar ojämlikheten i hälsa? Det finns också få svenska studier som försökt påverka hälsoskillnaderna genom olika former av intervention. I internationell vetenskaplig litteratur hittar man emellertid ett flertal exempel på att detta är möjligt.

Forskning om ojämlikhet i hälsa är i dag ett prioriterat område. Det har bland annat kommit till uttryck i en propositionen om forskning och samhälle (1996/97:5). Socialvetenskapliga forskningsrådet fick 1997 i uppdrag att i samarbete med berörda forskningsråd och övriga organ utarbeta ett nationellt forskningsprogram för forskning om ojämlikhet och hälsa. I programmet föreslogs ett ökat stöd till nätverk av forskare och till forskningsprojekt inom området.

Ojämlikheten i hälsan bör vara en prioriterad fråga för socialmedicinsk forskning och praktik. Svensk socialmedicinsk förening anordnade den 18-19 oktober ett höstmöte i Uppsala med temat ojämlikhet i hälsa. Vid mötet presenterades aktuellt forskning inom området. Frågor som behandlades var vilka mekanismer som påverkar ojämlikhet i hälsa liksom möjlighet till och former för intervention. Ett flertal av föredragen vid höstmötet har nu omarbetats till artiklar och ingår i detta temanummer av Socialmedicinsk tidskrift, tillsammans med annat aktuellt material inom området.

Socialmedicinsk tidskrift har tidigare gett ut flera temanummer med anknytning till området. Exempelvis tog SMT upp frågan om klass och ohälsa redan 1985 (1985:10). I detta temanummer breddas frågan om ojämlikhet i hälsan till att gälla även andra sociala skillnader. Exempelvis diskuteras olika mekanismer bakom skillnader i hälsa med avseende på kön, etnisk bakgrund och ställning på arbetsmarknaden. Dessutom diskuteras situationen för de mest utsatta grupperna i samhället.

I en inledande artikel diskuteras de grundläggande begreppen - vad avser vi egentligen med ojämlik hälsa? I en av de avslutande artiklarna ges så en översikt över hälso- och sjukvårdens bidrag till att minska hälsoskillnader i befolkningen.

Avsikten är inte att ge en fullständig bild av forskningen om ojämlikhet i hälsa. Tanken är i stället att ge några intresseväckande exempel på studier inom området. Flera av artiklarna ger också en introducerande översikt över det aktuella kunskapsläget.

Samtliga författare hör till eller är anknutna till grupper som idag stöds av de särskilda programanslag som inrättats av Socialvetenskapliga forskningsrådet för forskning om ojämlikhet i hälsa. Temanumret kan således också ge en bild av forskning som i dag prioriteras inom detta fält. Det är viktigt att resultaten av forskningen ges en bred spridning. Förhoppningsvis får vi framöver också se konkreta hälsopolitiska program i syfte att minska ojämlikheten i hälsa.

Ragnar Westerling

Gästredaktör för detta temanummer är Ragnar Westerling, docent i socialmedicin vid institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap, Uppsala universitet.